

Forfatter: Brorson, Hans Adolph

Titel: De vexillo Ecclesiæ

Citation: Brorson, Hans Adolph: "De vexillo Ecclesiæ", i Brorson, Hans Adolph: *Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956*, 1951-56, s. 325. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brorson03grval-shoot-workid104679/facsimile.pdf> (tilgået 13. marts 2024)

Anvendt udgave: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

DE VEXILLO ECCLESIAE

1760

Indledning

Borsons nedenfor gengivne disputats har ikke tidligere været optrykt. Originaltrykket findes i Kgl. Bibl. Bogen er behandlet i L. J. Koch, Brorson-Studier, 1936, s. 47-58.

Den 16. oktober 1760 var hundredårsjubileet for enevoldsmagtens indførelse, og universitetet udnævnte i den anledning æresdoktorer, deriblandt de to brødre Broder og Hans Adolph Brorson. I Copiebog for det theologiske Facultet 1752-77 (Rigsarkivet), s. 386, findes det kongebrev, hvori Frederik V meddeler tilladelserne dertil (Fredensborg, 12.9.1760)*). Det lyder:

»Som Os ... er blevet foredraget, at til Doctor Grads An>tagelse ved forestaaende Jubilæi Holdelse udi nestkommende Octobris have anmeldet sig til samme Tid at ville indfinde sig Professor og Lector Theologie ved Gymnasio udi vor Kjøbstæd Odense Nicolai Nannestad: Og til samme Grad absentes at tage, at have erklæret sig Os Elskelige

Biskop Hr. Broder Brodersen udi Aalborg
Hr. Hans Adolph Brodersen i Ribe
Hr. Johann Ernst Gunnerus i Trundhiem
Hr. Jens Christian Spidberg i Christiansand

samt Hr. Hilarius Hagerup Provst og Sogne-Præst i vor Kjøbstæd Arendal saa og Hr. Otto Holmboe Slots-Præst ved Aggershus og Sogne-Præst til Aggerhus Præste-Gield, om Vi dertil fornæ Absentibus Vorres allern. Tilladelse ville meddeele. Thi give Vi Eder herpaas tilkiende, at Vi allern. ville have bevilget, at Doctor Graden, saavel fornæ Absentibus, imod at De pro honore indsende hver sin Disputatz, som forbemte Professor Nannestad maa vorde conferceret.«

* Katalogisator, fru Fritze Smith har venligst henledet udgiverens opmærksomhed på dette brev.

Brorson skulle altså indsende en disputats, men var fritaget for at komme over og forsøre den. I virkeligheden var sagen selvfølgelig afgjort, inden den kgl. tilladelse kom; de pågældende havde jo »erklæret sig«, og disputatserne har sikkert været indsendt, vel også trykt for at kunne udsendes rettidigt; vi ser i hvert fald, at datoen for universitetsfesten (der blev 18. oktober) står in blanco på titelbladet til Brorsons disputats, der altså har været trykt så tidligt, at dagen da endnu ikke var fastsat.

Han har givet sin afhandling navnet *De Vexillo Ecclesie* (»Om kirkebanners bannere«). Den er en slags udlegning af 2. Mos. 17, 15, hvor det fortælles, at Moses efter den store sejr over amalekitterne byggede et alter og kaldte dets navn: *Jehova vexillum meum* (»Jehova er mit banner«).

Disse ord er det, som — efter en lykønskning til Frederik V og en fortale — behandles i bogens 3 kapitler. *Kap. 1: Hvem er banneret?* Her tales der om navnet Jehova. Både ægypterne og amalekitterne angreb med mund og sverd bekendelsen af Jehova; men dette navn skal her forstås om Guds són, så hvad angrebet gjaldt, var i virkeligheden Messias' guddommelighed, og amalekitterne tilsigtede at umuliggøre Messiasforjættelsens opfyldelse ved at udrydde Israels folk. For øvrigt trivedes der også foragt for Messias' ære inden for selve Israel. Dette overfører Brorson på sin egen tid, hvor han ser fornægtelsen af Kristi guddom brede sig, især blandt de dannede. Han hævder skriftenes lære om frelserens guddom og viser det rette forhold mellem dannelse og guds frygt. *Kap. 2: Hvad er banneret?* Her forklares, hvad der ligger i udtrykket banner eller fane som betegnelse for Jehova (Kristus). Dels siger dette udtryk, at kirken er i krigstilstand på Jorden; dels lover det alle nedhøjede tilflugt; dels endelig er det symbol på kirkeens vækst, idet fanen lover alle overvundne nåde, og dette giver Brorson anledning til at afvise den calvinske lære om forudbestemmelsen. *Kap. 3: Hvis er banneret?* Her spørges der om, hvem der kan være tryg under dette banner. Det kan Guds folk eller kirken, ecclesia, hvilket ord betyder udkaldelse, altså betegner dem, der er kaldt ud af de uigenfødtes store skare og nu bruger ord og sakra-

menter ret. Det, der her danner skel, er troens hemmelighed, som ligger i det ene ord »mit: *mit* bannere \circ ; i den personlige tilgænelse af frelsen i Kristus. Og kendetegnet er indbyrdes kærlighed og enighed under eet banner. Til sidst sluttes der med opfordring til aldrig at svigte korsets banner, men holde ud ved ham, som gør stærk.

Når man har læst hogen, er man først og fremmest klar over, at Brorson var en stiv latiner. Sproget er yderst glosrigt; der er ordspil og elegante vendinger, og de lange, indviklede sætningsforbindelser giver det hele den tungtskridende værdighed, der er så væsentlig for latinens ejendommelige skønhed. Man forstår, at del — som lidligere omtalt (s. 259) — er fra dette sidste, Brorsons danske prosa har fået sit særpræg. Men hvad der på latin er en dyd, er jo umægtelig på dansk det modsatte.

Hvor megen belæstethed der ligger bag afhandlingen, er ikke godt at sige. Den alexandrinske oversættelse af det gamle Testamente til græsk (LXX) bliver benyttet ligesom også den jødiske historiker Josefus og den gamle græske digter Hesiod. Citater findes fra oldkirkelige forfattere som Prudentius, Augustin og Sulpicius Severus, fra Bernhard af Clairvaux's udlægning af Højsangen og fra den ortodokse lutheraner Johan Gerhard.

Hvad angår det teologiske indhold, så føler en nutidslæser det på visse punkter som en røst fra en såre tjern fortid. Det er særlig den ubistoriske opfattelse af det gamle Testamente, som man her heftet sig ved. Brorson læser freenighedslæren ind i 2. Mosebog. Han lader Moses leve og Ande i troen på Messias' guddommelighed, »denne ypperste artikel i den messianske religion». Moses har måttet lide under Faraos og hans mænds forhåndelse af den Kristus, som skulle komme, og det har været spørgsmålet om Kristi guddom, der var stridspunktet mellem Moses på den ene side, ægypterne og amalekitterne på den anden. Ved at bygge altrel efter sejren over amalekitterne har Moses villet aflagge vidnesbyrd om den forsoning, som Kristus skulle fuldburde, og ved under kampen at bede med udbredte hænder har han forud vist den korsfæstedes billede. Man får

nærmest det indtryk, at troen på den usynligt virkende Kristus i grunden tænkes at have haft en lignende betydning på Moses' tid som i aposteltiden, og hertil svarer også, at »kirken« eksisterer under den gamle pagt lige så vel som under den nye.

I virkeligheden er alt dette udslag af ortodoksiens synsmåde, altså ikke noget for Brorson særegent. På os virker det overraskende at møde denne tankegang så sent som 1760; men dengang har det næppe undret nogen.

Det er også betegnende, at nytestamentlige skrifter, f. eks. Hebræerbrevet — der naturligvis anses for paulinsk, — bliver anvendt som kilder til Moses' historie ganske sideordnet med Mosebøgerne. Her ligger den ortodokse inspirationslære nok bagved. For øvrigt benyttes også Josefus på en ukritisk måde.

Spørger man, om Brorson har noget særligt på hjerte med sin afhandling, er svaret ikke vanskeligt. Det er uden tvil hans ønske at aflagge et vidnesbyrd mod den fremrykkende »oplysning« med »Irlandenkeriet«. Også anden steds ser vi, hvor stærkt denne sag i årene omkring 1760 har været fremme i hans tanker. Lissabondigtet giver tydeligt udtryk derfor (linje 213-220; 233-244), og i Svane-Sang, nr. 304; 343 mærker man det samme. I visitatsberetningerne kommer sorgen over tidsånden gang på gang til orde. Det hedder 28.12.1759: »Hvad ellers Facies Ecclesiae*) her i Stiftet angaaer, da er Klinten blandt Hveden vel altfor kiendelig, og da Superstitionen alt mere og mere svinder, saa ytrer sig i dens Sted mere end tilforn Foragt mod Guds Ord og Lære Embedet; Thi jo mere Naturalismus lader sig merke i den Lærde Verden, og hos Folk af Anseelse, jo mere synes gemeen Mand her og der ogsaa at faae en Smag deraf.« Tre år efter (28.12.1762) skriver han, ganske vist lidt lysere, men dog bekymret nok: »Den atheistiske ja antichristiske Sad, som i disse sidste Tider mere end nogensinde tilforn ytrer sig, har dog endnu ikke ret kundet bryde igennem. Og et halvt år før sin død (28.12.1763) klager han: »Det er ikke et got Omen, at Religionen forsvaaes, som dog er Grund til alle Stænders Lyksalighed, og at det saliggjørende Guds Ord jo længere jo meere foragtes.«

* Kirkens tilstand.

Her i disputatsen tales der om »den mængde af ateister og naturalister, der forkaster enten Guds tilværelse eller hans forsyn« (s. 340; 362), og om »kætteriets og naturalismens ukrudt« (s. 344; 367). Den afskygning af fornægtelsen, som han særlig må have stået overfor, er dog ikke ateismen, men derimod »kætteriet«. Det drejer sig om folk, der vel »tror, at skriften er Guds ord«, men dog nægter Kristi guddom (s. 342; 365), og hele det første kapitel er i virkeligheden anlagt på at bekæmpe denne anskuelse. Brorsons afhandling står her som et led i den apologetik, som var en hovedstrømning i dansk åndsliv på den tid.

Han ved jo, at fornægtelsens ordførere beråber sig på dannelses og rig begavelse; men heri er der ikke nogen garanti for at ejc sandheden. Man ser jo, at netop de folkeslag, der har stået højest i dannelses — som grækere og ægyptere, — har været sunket dybst i grov afgudsdyrkelse, og den menneskelige fornuft er så blind i åndelige ting, at den nødvendigvis må fare vildt, hvis den går på egen hånd og forkaster eller fordrejer den hellige skrifts vidnesbyrd. Skriften vidner på det klareste om Kristi guddom, og herpå fremfører Brorson en række eksempler. Hvad dannelsesværdierne, kunst og videnskab, angår, så tjener de efter bibelsk tankegang til skaberens øre og menneskers gavn, men kun, hvis guds frygten er til stede som »visdoms begyndelse og al erkendelses sjæl«.

Og kap. 2 bringer en anskuelse på bane, som Brorson bekæmper, nemlig calvinismens forudbestemmelseslære (partikularismen). Man spørger sig selv, om der også heri skulle være noget, som har ligget ham personligt på sindet, om han f. eks. under sine anfægelser kan have været angstet af tanken om forudbestemmelse til fortæbelse. Men der er ikke i hans ord noget, som tyder i den retning, og da man heller ikke i salmerne eller i herrnhuteren Grasmanns brev om hans anfægelse 1748*) finder noget af den art, må man sikkert antage, at det blot er en gammel teologisk traver, som det sørmede sig for en lutheraner at røre, når den latinske pen var kommen i gang.

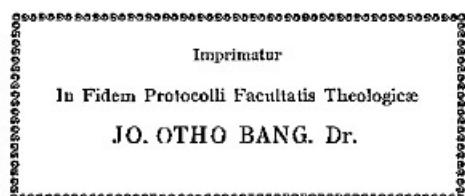
*) Se Tr. r. Kl., under nr. 270; L. J. Koch, Salmedigteren Brorson, 1931, s. 126 ff.;
1932, s. 128 ff.

Brorsons afhandling er ikke noget betydeligt; men den vidner om, at han har været årvægen over for det, der rørte sig i tiden, og det tredje kapitel, der taler om den sande kirke, om troens tillegnelse af Kristus, om kærligheden og den uovervindelige bestandighed, ejer en varme, efterhånden en begejstring, der ikke kan andet end gøre indtryk. Her ser vi nok noget af det, der kunne lade hans prædikener føles gribende.

Originalens mangelfulde acentuation af de græske ord er beholdt i nærværende udgave.

Efter den latinske tekst følger en oversættelse af afhandlingen.

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
VEXILLO ECCLESIAE
EXOD. XVII, 15.
QVAM
IM MEMORIAM PROVIDENTIAE DIVINÆ
SINE EXEMPLO MAXIME.
qva
SACRA REGIA MAJESTAS DANICO-NORVEGICA.
Die 16 Oct. Aæ. MDCLX.
IN ABSOLUTISSIMAM ET FELICISSIMAM ELEVATA
OPTIMUM FECIT AUREA SECULI INITIUM
IPSIS FERIIS SOLENNISSIMIS
D. Oct. Anno MDCCCLX
QVAS
REX NOSTER AUGUSTISSIMUS
FRIDERICUS QVINTUS
PATER PATRIÆ
TANTÆ GRATIÆ DIVINÆ DEPRÆDICANDÆ
ATQVE COLLAUDANDÆ CONSECRATAS VOLUIT,
JOHANNES ADOLPHUS BRORSÖN
DIOCESBOS RIP. EPISCOPUS.
H A F N I A E,
TYPE ANDREÆ HARTVIGH GODICHE.

AUGUSTISSIMO MONARCHÆ,
PATRI PATRIÆ
GLORIOSISSIMO, GRATIOSISSIMO,
FRIDERICO QVINTO
REGI
DANÆ, NORVEGIÆ, VANDALORUM
GOTHORUMQVE
DUCI SLEVICI HOLSATIÆ STORMARLÆ DITHMARSIÆ
COMITI OLDENB. ET DELMENHORSTÆ
DE REGIMINE ABSOLUTISSIMO A DEO MIRABILITER ET
INSTITUTO ET PER TOTUM SECULUM CONSERVATO, INNUMERIS
BENEFICIS CUMULATISSIMO, ET RARISSIMA PACIS
FELICITATE ORNATISSIMO
GRATULATUR
REGIÆ MAJESTATIS VESTRÆ
DEVOTISSIMUS ET SUBJECTISSIMUS SERVUS
J. A. BRORSØN

Forma novi Imperii Sors est renovata Danorum
Membrorum, Capitis gloria semper erat.
Gaudia, REX! Regni certani & vota Trionum,
Quæ prius exsuperent, TE præeunte, Polum.
Vivat Amor Patriæ, pacis, pietatis & seqvi
Vive dia Populi SOL, FRIDERICE! Tui.